

EURO'YA GEÇİŞİN TÜRKİYE'NİN İTHALATINA ETKİSİNİN CHOW KIRILMA TESTİ İLE ANALİZİ

Recep KARABULUT^(*)
Ahmet UĞUR^(**)

Özet: Avrupa Birliği'nde Euro'ya geçiş, dış ticaretinin yaklaşık olarak yarısını bu ülkelerle yapan ve Gümrük Birliği üyesi olan Türkiye için büyük bir önem arz etmektedir. AB, tek para birimine geçişle üretiminde ve halkın refahında bir artış beklemekteydi. AB'de meydana gelecek üretim artışının ise Türkiye'nin ithalatında bir artışa yol açması bekleniyordu. Bu çalışmada, Euro'ya geçişin Türkiye'nin AB'den yaptığı ithalata olan etkisi Chow Kırılma Testi ile analiz edilmiştir. Analiz sonucunda, Euro'ya geçişin Türkiye'nin ithalat fonksiyonunda herhangi bir yapısal kırılmaya neden olmadığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler : Euro, Euro Bölgesi, İthalat, Chow Kırılma Testi

Abstract: Euro changeover in EU has a great importance for Turkey as a member of Customs Union. Moreover, almost half of Turkish foreign trade has been made with EU countries. EU expected an increase in its production and welfare of its society as a result of conversion to the single currency. It is expected that the more EU production, the more Turkish imports from EU. It has been analysed in this study that how the single currency affects Turkish imports by using Chow Breakpoint Test. It is found that Euro changeover hasn't caused a structural break in Turkish import function.

Key Words: Euro, Euro Zone, Import, Chow Breakpoint Test

I. Giriş

Avrupa Birliği (AB) aday ülkesi olan ve dış ticaretinin yaklaşık % 50'sini AB ülkeleri ile yapan Türkiye için AB'de Euro'ya geçişin ayrı bir önemi vardır. Bu yüzden AB'de tek para birimine geçiş süreci yakından takip edilmiş ve Türkiye'nin ekonomisine olası etkileri belirlenmeye çalışılmıştır. Euro'nun Türk ekonomisine etkisinin belirlenmesi için ilk olarak tek para birimine geçişin AB ekonomisinde meydana getirmesi beklenen etkilerinin incelenmesi gerekmektedir. Zaten AB'nin tek para birimi kullanımına geçiş kararı almasında tek para biriminin ekonomiye sağlayacağı katkılar etkili olmuştur.

Avrupa Birliği'nde tek para birimine geçişle birlikte ekonomisinde meydana gelmesi beklenen gelişmelerin başında parasal birlik içinde ve dışında ticaretin artmasıdır. Tek para birimi kullanımı sonucu beklenen ticaret artışının gerçekleşmesi, tek para birimine geçişin sağlayacağı faydalara bağlıdır. Bu faydalardan biri, daha düşük işlem maliyetleri ve döviz kuru istikrarıdır. Tek para birimine geçiş, ihracatçıların ve tüketicilerin değişik para birimleri ile uğraşmaları nedeniyle ortaya çıkan maliyetleri ortadan kaldıracağı için işlem maliyetlerini azaltacaktır (Karabulut ve Uğur, 2007:114). İşlem maliyetlerinin

^(*) Yrd. Doç.Dr. İnönü Üniversitesi İİBF İşletme Bölümü

^(**) Arş.Gör. İnönü Üniversitesi İİBF İktisat Bölümü

azalması ise fiyatların aşağı çekilmesine yardımcı olacak ve böylece birlik içi ve birlik dışı ticaretin artmasını sağlayacaktır. Değişik para birimlerinin ortadan kalkmasının sağlayacağı diğer bir fayda da parasal birlik içinde döviz kuru istikrarının sağlanmasıdır. Döviz kurunda istikrarın meydana gelmesi ithalat ve ihracatçıların geleceğe olan güvenini artıracaktır.

Ayrıca, birlik içinde kullanılan tek para biriminin yönetimi Avrupa Merkez Bankasına devredileceğinden, ülkelerin zor durumlarda başvurduğu bir yöntem olan “devalüasyon”un ise yapılma ihtimali artık ortadan kalkacak ve ihracatçı ve ithalatçıların böyle bir riski hesaplamasına gerek kalmayacaktır. Bunlara ek olarak, döviz kuru istikrarı ihracatçıların hedging masraflarının da azalmasını sağlayacaktır. Çünkü birlik üyelerinin kendi aralarında yaptıkları ticarete artık aynı para birimi kullanılacağından, bu ülkelerle yapılan ticarete hedging yapmaya ihtiyaç kalmayacaktır. Kısacası, Euro’ya geçişle birlikte yabancı paralarla işlem maliyetlerinin azalması ve döviz kuru istikrarının sağlanması sonucu parasal birlik üyesi ülkelerde ticaret olumlu bir şekilde etkilenecek ve bu da AB ekonomisinin gelişmesi ve büyümesine yardımcı olacaktır (Özbay, 1997:42).

Flam ve Nordstom (2003) Euro’ya geçişin birlik içi ve birlik dışı ticareti artıracığı hipotezini test etmek için yaptıkları ampirik çalışmalarında Euro’nun AB’nin kendi üye ülkeleri arasındaki ticareti yaklaşık olarak %10 ile %20 arasında artırdığını ve ayrıca AB üyesi olmayan ülkelerle olan ticaretinde kayda değer artışlar meydana getirdiğini tespit etmişlerdir. Mico, Ordone ve Stein (2003) yaptıkları çalışmada parasal birliğe geçişin ticaret üzerine etkisini araştırmışlar ve diğer etkiler sabit tutulduğunda, parasal birliğin üye ülkeler arasındaki ticareti %5-10, üye olmayan diğer ülkelerle olan ticareti ise %9-20 arasında artırdığını tespit etmişlerdir. Bu sonuçlar Bun ve Klaassen (2002) ile De Nardis ve Vicarelli (2003)’nin çalışmalarında buldukları sonuçlara paralellik arz etmektedir. Bu çalışmalar Euro’nun ticareti yaklaşık olarak %10-20 arasında etkilediği sonucunu ortaya koymasına rağmen Baldwin, Skudeny ve Tagloini (2005) çalışmalarında parasal birliğe geçişin ticaret üzerine olan etkisinin ticaret yaratıcı etkiler dikkate alındığında %108 ile %140 arasında, sektörler dikkate alındığında ise %54 ile %88 arasında olduğunu tespit etmişlerdir.

Bekx (1998) çalışmasında Euro’ya geçişin AB üyesi olmayan ülkelere olan etkisini incelemiştir. Avrupa Birliği’nin Euro’ya geçmesiyle birlikte bunu ekonomik büyümenin takip edeceğini ve ekonomik büyümenin de birlik dışı ülkelerle olan ticareti pozitif yönde etkileyeceğini belirtmiştir. Mancini-Griffoli (2006) ise çalışmasında tek para birimine geçişten sonra meydana gelen ticaret artışının nedenlerini araştırmıştır. Yaptığı ampirik çalışmayla Euro’ya geçişin faiz oranlarını aşağı doğru çektiğini ve böylece ticaretin arttığı sonucuna ulaşmıştır.

Birlik üyesi ülkelerin paralarının yerini alacak olan Euro’nun kullanımıyla birlikte malların fiyatlarının izlenmesinin kolaylaşması ve iç ticarete rekabetin artması da beklenen diğer bir faydadır. Üye ülkeler arasında

kur riski taşımayan ticaret sonucunda oluşan yeni rekabet koşullarında, genel fiyat düzeyinin aşağıya çekilmesinin talebi uyaracağı, bunun da firmaları daha fazla üretime yönlterek hem Avrupa'da hem de uluslar arası piyasalarda daha rasyonel bir kaynak dağılımına imkan sağlayacağı tahmin edilmektedir. Bununla birlikte, Euro'ya geçiş öncesi bu ülkelerdeki tüketicilerde yaygın olarak perakende satıcıların fiyatları yeni para birimine dönüştürürken yukarı doğru yuvarlayacağı korkusu hakimdi. Doğal olarak bu da genel fiyat seviyesinin artacağı anlamına gelmekteydi. Euro bölgesinde fiyatlarda meydana gelebilecek bir artış birlik içinde ticareti olumsuz etkileyebileceği gibi, birliğin üçüncü ülkelere yaptığı ihracatı da olumsuz etkileyecektir (Folkertsma, 2002:19).

Çalışmamızda Avrupa Birliğinde tek para birimi olan Euro'ya geçişin Türkiye'nin AB'den yaptığı ithalatı nasıl etkilediği incelenecektir. Bu amaçla ithalat regresyonu oluşturulacak ve bu regresyonda kırılma testi yapılarak Türkiye'nin bu bölgeden ithalatında yapısal bir değişiklik olup olmadığı araştırılacaktır.

II. EURO'ya Geçişin Türkiye'nin İthalatına Etkisi

Ekonomik ve parasal birliğin iki önemli nedenle Türk ekonomisini diğer birçok üçüncü ülke ekonomilerinden daha fazla etkilemesi beklenebilir. Nedenlerden birincisi, Türkiye ile AB arasında ekonomik ilişkilerin yoğunluğudur. Dış ticaretinin yaklaşık yarısını Avrupa Birliği ülkeleriyle yapan Türkiye, Euro'ya geçişle birlikte ithalatında bir artış beklemektedir. Bir bütün olarak AB ülkeleri Türkiye'nin bir numaralı ticaret ortağı konumundadır. Ayrıca, Türkiye'ye gelen yabancı sermayenin, turistlerin ve işçi dövizlerinin büyük bölümü AB kökenlidir. Aslında bunlar AB aday olan ülkeler içinde geçerli olan hususlardı fakat ekonomik ve parasal birliği Türkiye açısından daha önemli kılan ikinci husus söz konusu ülkeler için geçerli değildi. Bu da 01.01.1996 tarihinde yürürlüğe giren Gümrük Birliğidir (Oktar, 2000:163).

Birlik üyesi ülkelerde Euro'ya geçişle birlikte üretimde etkinlik artışı olacağı, faktör verimliliğinin artacağı, birçok firmanın sektörel bazda uzmanlaşmaya gideceği ve ölçek ekonomilerinin avantajlarından yararlanarak birim maliyetlerini düşürecekleri beklenmektedir. Faktör verimliliğinin yükselmesi ve buna bağlı olarak sermaye stokunda meydana gelebilecek artışlar bu ekonomilerdeki üretim miktarını artıracaktır. Üretimde meydana gelmesi beklenen bu artışın Türkiye'ye yansması ise ithalatında artış şeklinde olacaktır (Karabulut ve Uğur, 2007:115).

Euro'nun yürürlüğe konulması ile özellikle birden fazla Topluluk ülkesi ile çalışan ithalatçılarımız faaliyetlerini tek bir para birimi ile yürütebilme serbestisine sahip olacak ve işlem maliyetleri açısından önemli bir tasarruf sağlanacaktır. Bunun yanı sıra, tek para uygulamasıyla AB içerisinde fiyatlar şeffaflaşacaktır. Ulusal paralar cinsinden yapılması mümkün olmayan fiyat karşılaştırmaları mümkün hale gelecektir.

Euro'nun ve yeni kur mekanizmasının yürürlüğe konulması, Euro'nun tek tek üye ülkelerin ulusal paralarından daha derin ve güçlü bir para olması ve volatilitésinin önemli ölçüde düşük olması beklenmektedir. Bu durum ithalatçımızın kur riskinden korunmasına yardımcı olacak ve "hedging" maliyetlerini azaltacaktır. Tek paraya geçişle birlikte kur riskinin ortadan kalkmasıyla, ithalatçılar açısından çok önemli bir belirsizlik nedeni giderilmiş olacaktır. Bu durum ithalatçıların orta ve uzun vadeli planlar yapmasını kolaylaştıracaktır (Akgönül, 2002:112).

Euro alanında kur riskinin ve uluslararası işlemlerde birden fazla para biriminin kullanılmasının yarattığı maliyetin ortadan kalkacak olması, ortak pazarda etkinliğin artmasını sağlayarak Euro alanı ülkelerinde mal ve hizmet sektörlerinin rekabet gücünün artmasına katkıda bulunabilecektir. Bütün bunların sonucu olarak Türkiye'nin, Ekonomik ve Parasal Birlik üyesi ülkelerde meydana gelecek bu gelişmelerden olumsuz etkilenmesi ve böylece ithalatında artış meydana gelmesi mümkündür. Bununla birlikte, Euro'ya geçişin Türkiye'nin ithalatını etkileme derecesi, geçişle birlikte beklenen faydaların gerçekleşme derecesine bağlıdır (Karabulut ve Uğur, 2007:115).

III. Ekonometrik Analiz

A. Veriler ve Yöntem

Euro'ya geçişle birlikte Euro Bölgesi ülkelerinde meydana gelmesi beklenen ekonomik gelişmelerin; fiyatların düşmesi, rekabetin artması, üretimin artması ve ekonomik büyümenin gerçekleşmesi gibi, Türkiye'nin bu bölgeden ithalatını artırıp artırmadığını tespit etmektir.

Euro Bölgesinde meydana gelen gelişmelerin Türkiye'nin ithalatını artırıp artırmadığını ölçmek için ilk olarak Türkiye'nin Euro Bölgesinden ithalatının yapısını belirlemek amacıyla bir regresyon oluşturulacaktır. Daha sonra, bu regresyonda Euro'ya geçiş yılları olan 1999 ve 2002 yıllarında yapısal bir kırılmanın meydana gelip gelmediğini belirlemek amacıyla Chow Kırılma Testi yapılacaktır. Chow Kırılma Testi sonucu bir kırılma tespit edilirse, kırılmanın sabit terimde mi yoksa değişkenlerde mi meydana geldiği tespit etmek için Kukla Değişkenler kullanılacaktır.

Araştırma, 1996 ile 2006 yılları arasındaki bir dönemi kapsamakta olup, başlangıç yılının 1996 olarak seçilmesi Türkiye'de uygulanmış olan ithalat rejim farklılığını önlemek içindir. Çünkü Türkiye 1 Ocak 1996'dan itibaren Gümrük Birliği üyesi olmuş ve AB ülkeleri ile yapılan ticarete gümrük vergisini sıfıra indirmiştir. Türkiye için kullanılan ithalat regresyonunda kullanılan veriler 3'er aylık verilerdir ve sadece Euro Bölgesi (Euro'ya geçen 12 ülke için ki bunlar; Almanya, Avusturya, Belçika, Finlandiya, Fransa, Hollanda, İrlanda, İtalya, İspanya, Lüksemburg, Portekiz ve Yunanistan'dır) ülkelerini kapsamaktadır. Araştırmada kullanılacak regresyonun değişkenleri ise aşağıdaki gibidir:

- TI = Türkiye'nin Euro Bölgesinden olan İthalatının 3'er aylık yüzde değişim oranları
- TGDP = Türkiye'nin Gayri Safi Yurt İçi Hasılasının (GSYİH) 3'er aylık yüzde değişim oranları
- EER = Euro/YTL döviz kurunun 3'er aylık yüzde değişim oranları (1 Euro=X YTL)
- EAGDP = Euro Bölgesi Gayri Safi Yurt İçi Hasılasının GSYİH) 3'er aylık yüzde değişim oranları
- PIR = Karşılaştırmalı fiyat endeksi (Türkiye/Euro Bölgesi fiyat seviyesinin 3'er aylık yüzde değişim oranları)

Araştırmada kullanılan veriler TCMB, TÜİK, DTM ve EUROSTAT'ın internet sitelerinden derlenmiştir. Verilerin yüzde değişim şeklinde kullanılması hem aynı dereceden durağanlığı sağlamak hem de hata terimlerinde ardışık bağımlılığı önlemek içindir.

Birim kök testiyle durağanlık tespiti yapıldıktan sonra ithalat denklemi oluşturulmuştur. Türkiye'nin Euro Bölgesinde ithalatını temsil etmek amacıyla kullanılan regresyon ise aşağıdaki gibidir:

$$(TI_t = \beta_0 + \beta_1 TGDP_t + \beta_2 EER_t + \beta_3 PIR_t + \beta_4 EAGDP_t + u_t) \quad 1$$

Denklemden Türkiye'nin GSYİH'nın ve EURO/YTL döviz kurunun kullanılması, iktisat teorilerinin gereğidir. Euro'ya geçişten sonra Euro Bölgesinde fiyatlarda bir düşmenin meydana gelmesi beklenmekteydi. Bu düşüş gerçekleşir ve eğer Türkiye'deki fiyat seviyesinde aynı kalırsa, bu bölgeden olan ithal mallarının ucuzlamasına yol açacağından Türkiye'nin bu bölgeden ithalatını artıracaktır. Karşılaştırmalı fiyat endeksi, bu etkiyi ölçmek için denkleme konulmuştur. Euro Bölgesinin GSYİH ise bu bölgede meydana gelmesi beklenen üretim artışı ve ekonomik büyümenin Türkiye'ye etkisini ölçmek için kullanılmıştır. Çünkü Euro Bölgesinde meydana gelecek üretim artışı ve ekonomik büyümenin Türkiye'ye bir etkisinin ise bu bölgeden olan ithalatının artmasına neden olacaktır.

B.Analiz ve Bulgular

İthalat denklemini kurmak için ilk önce verilerin kaçınıcı dereceden durağan olduğu belirlenmiştir. Bunun için, ADF Birim Kök Testi uygulanmış ve bütün verilerin aynı seviyeden durağan olduğu tespit edilmiştir. ADF Birim Kök Test sonuçları Tablo 1'de gösterildiği gibidir:

Tablo 1: ADF Birim Kök Testi Sonuçları

Değişken	Seri	t-istatistiği	Olasılık
TI	Düzyey	-9,167851	0,0000
TGDP	Düzyey	-6,714354	0,0000
EER	Düzyey	-4,792092	0,0020
PI	Düzyey	-4,822419	0,0018
EAGDP	Düzyey	-21,09350	0,0000

Tablo 1’den de görüleceği üzere bütün değişkenler aynı seviyeden durağandır. Aynı seviyede durağanlık sağlandığı için bundan sonra ithalat denklemi kurulabilir. Denkleme değişkenlerin katsayılarının önsel olarak şöyle olması beklenmektedir: Türkiye’nin GSYİH arttıkça ithalatı artacağından TGDP’nin katsayısının pozitif, döviz kuru (1 Euro = X YTL) yükseldikçe ithal mallarının fiyatı yükselecek ve böylece ithalat azalacağından EER’in katsayısının negatif, Türkiye’deki fiyat artışının Euro Bölgesinin fiyat artışından fazla olması halinde ithal malları ucuzlayacağından PIR’ın katsayısının pozitif, Euro Bölgesinin GSYİH’nin artması daha çok mal üretimi ve böylece malların fiyatının düşmesi anlamına geleceğinden Türkiye’nin ithalatının artmasına yol açacağından EAGDP’nin katsayısının pozitif olması beklenmektedir. Türkiye’nin Euro Bölgesi için olan ithalat denklemi Eviews Bilgisayar Programı kullanılarak EKK yöntemi ile çözülmüş ve Tablo 2’deki sonuçlar elde edilmiştir.

Tablo 2: İthalat Denkleminin EKK Yöntemine Göre Sonucu

Değişken	Katsayı	Standart Hata	t-istatistiği	Olasılık
C	0,028506	0,025451	1,120023	0,2697
TGDP	0,217376	0,063709	3,412027	0,0015
EER	-0,361483	0,191601	-1,886648	0,0669
PIR	-0,046213	0,301369	-0,153343	0,8789
EAGDP	4,147275	0,538623	7,699772	0,0000
R ²	0,650202	AIC	-1,760267	
Düzeltilmiş R ²	0,613381	F istatistiği	17,6585	
Durbin-Watson	1,730442	Olasılık (F istatistiği)	0,000000	

Denklemin EKK yöntemine göre elde edilen sonucunda PIR’ın katsayısının istatistiksel olarak anlamsız çıktığı görülmüş ve bu yüzden bu değişken denklemden çıkarılarak yeniden çözülmüştür. Ayrıca bu değişkenin katsayısı ise önsel olarak beklenenin aksine negatif çıkmıştır. Yeni ithalat denkleminin EKK yöntemiyle elde edilen sonuçları Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3: Yeni İthalat Denklemi Sonuçları

Değişken	Katsayı	Standart Hata	t-istatistiği	Olasılık
C	0,025886	0,018629	1,389596	0,1725
TGDP	0,220444	0,059724	3,691033	0,0007
EER	-0,380212	0,145767	-2,608359	0,0128
EAGDP	4,142863	0,531078	7,800853	0,0000
R^2	0,64998	AIC		-1,80616
Düzeltilmiş R^2	0,623061	F istatistiği		24,14128
Durbin-Watson	1,738321	Olasılık (F istatistiği)		0,000000

Yeni ithalat denklemi EKK yöntemi ile çözüldüğünde regresyonun katsayılarının bütününlük anlamlılık sınaması olan F testine göre, bütün katsayıların sıfır olduğunu öne süren sıfır önsavı rahatlıkla reddedilebilir. Regresyonun katsayılarının anlamlılık testine gelince, katsayıların tek tek anlamlılık sınamasına göre sabit terim hariç değişkenlerin katsayıları t sınamasına göre sıfırdan anlamlı derecede farklıdır. R^2 , yani regresyonun açıklama gücü ise çok yüksek olmamakla beraber yeterince yüksektir. Ayrıca, katsayıların işaretleri önsel olarak beklenen gibi çıkmıştır.

Regresyon modelimizde çoklu doğrusallık olup olmadığını araştırmak için önce açıklayıcı değişkenler arasındaki korelasyon büyüklüklerine bakılmıştır. Fakat hiçbir açıklayıcı değişken arasında yüksek bir korelasyon katsayısı tespit edilememiştir. Ayrıca Klein'in Parmak Hesabı kullanılarak denklemde çoklu doğrusallığın olup olmadığı araştırılmıştır. Klein'in parmak hesabına göre yan regresyonlardan bulunan R^2 'ler, eğer bağımlı değişkenin bütün açıklayıcı değişkenlere göre regresyonunun R^2 'sinden büyükse çoklu doğrusallık önemli bir sorundur (Gujarati, 1999:338). Bu amaçla her bir değişkenin diğer değişkenlere karşı regresyonu kurulmuş ve kurulan bu regresyonların R^2 'si tek tek ana denklemin R^2 'si ile karşılaştırılmış fakat yan regresyonların hiçbirinin R^2 'si, ana denklemin R^2 'sinden büyük çıkmamıştır. Bu da denklemde çoklu doğrusallığın olmadığını göstermektedir.

Modelimizde değişen varyansın olup olmadığını anlamak için White Değişen Varyans Sınaması yapılmıştır. Bu sınamaya göre, kurulan yan regresyonun R^2 'si ile gözlem sayısının çarpımı, ki-kare dağılımına uymakta ve eğer hesaplanan bu değer eşik ki-kare değerinden büyük ise değişen varyans olduğuna, aksi halde değişen varyans olmadığına karar verilir (Gujarati, 2006:405). Tablo 4'ten de görüleceği üzere hesaplanan ki-kare değeri eşik ki-kare değerinden küçüktür, yani modelimizde değişen varyans yoktur.

Tablo 4: *White Değişen Varyans Sınaması Sonuçları*

Gözlem Sayısı*R ²	8,744861
Olasılık	0,461151
Eşik Ki-Kare Değeri (9 serbestlik derecesi)	16,919

Kurduğumuz modelde ardışık bağımlılığın olup olmadığını tespit etmek için ise Durbin-Watson istatistiği kullanılmıştır. Durbin-Watson çizelgeleri kullanılarak % 5 anlamlılık düzeyinde, üç açıklayıcı değişken ve 43 gözlem için alt ve üst sınırlar sırasıyla 1.383 ve 1.666 olarak bulunmuştur. Regresyonun çözümü sonucunda d istatistiği 1.738321 olarak hesaplanmıştır. Görüldüğü gibi regresyonun DW istatistiği, DW çizelgesinin üst sınırından büyük olduğu için modelde aynı yönlü ardışık bağımlılık yoktur hipotezini reddedemeyiz.

Kurulan bu modele Chow Kırılma Testi uygulanarak belirli iki dönem arasında yapısal bir kırılmanın olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Euro'ya geçiş iki aşamada meydana gelmiştir, birinci aşaması 1999'un ilk çeyreğinde Euro'nun kaydı olarak kullanıma başlanması, ikinci aşamasını ise 2002'in ilk çeyreğinde Euro'nun madeni para ve banknot olarak tedavüle çıkması oluşturmuştur. Euro'ya geçiş iki aşamadan meydana geldiğinden, Chow Kırılma Testi de 1999 ilk çeyreği ve 2002'in ilk çeyreği olmak üzere iki tarih için ayrı ayrı yapılmıştır. Chow Kırılma Testi bu iki tarih başlangıç alınarak 6 çeyreklik dönem boyunca yapılacak ve kırılma olmadığını belirten sıfır hipotezi ilk olarak hangi dönemde reddedilirse o dönemde kırılmanın meydana geldiği sonucuna ulaşılabacaktır. Kırılma testinin 6 çeyrek dönem boyunca yapılmasının nedeni AB'de Euro'ya geçişin Türkiye'nin ithalatında meydana getireceği etkinin hemen kendini gösterememesi ve belli bir süreyi almasıdır.

Bu teste kullanacağımız hipotezler ise şöyledir:

H_0 : Yapısal Kırılma Yok

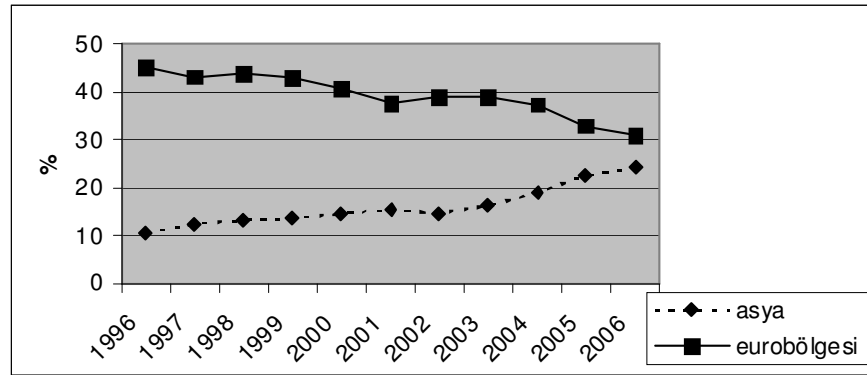
H_1 : Yapısal Kırılma Var

1999 ve 2002 yıllarının ilk çeyreğinden başlanarak 6 çeyrek dönem boyunca yapılan Chow Kırılma Testi sonuçlarına göre sıfır hipotezi reddedilememiştir. Altı çeyrek dönemde yapılan teste, hesaplanan F değeri kritik F değerinden küçük çıktığından, yapısal kırılma yoktur sıfır hipotezini reddedemeyiz.

Sonuç olarak, Euro Bölgesinde meydana gelmesi beklenen gelişmelerin Türkiye'ye etkisinin, ithalatında bir artış şeklinde olması bekleniyordu. Fakat yapılan testlerde görüldüğü gibi beklenen bu etkilerin gerçekleşmediği ve Euro'ya geçişin Türkiye'nin ithalatında bir artışa neden olmadığı görülmüştür. Yani, Euro'ya geçiş beklenenin aksine, Türkiye'nin Euro Bölgesinden olan ithalatında önemli bir değişiklik meydana getirmemiştir.

Euro'ya geçişle birlikte Türkiye'nin ithalatında beklenen artışın meydana gelmemesinin nedenleri ayrı bir çalışma konusu olmakla beraber, Türkiye'nin ülkeler itibarıyla ithalat yapısındaki değişim, bunun nedeni

hakkında bir fikir verebilir. Şekil 1, Türkiye'nin Euro Bölgesinden ithalatının toplam ithalatına oranı ile Türkiye'nin Asya ülkelerinden (burada sadece Rusya Federasyonu, Çin, Güney Kore ve Japonya ifade edilmektedir) olan ithalatının toplam ithalatına oranını göstermektedir. Şekilden de anlaşılacağı gibi Euro Bölgesinden olan ithalat oranı zamanla azalmış ve bunun yerini Asya ülkelerinden olan ithalat almıştır. Euro'ya geçişle birlikte artması beklenen ithalat, Asya ülkelerinde meydana gelen değişmelerle birlikte bu ülkelerin lehine değişmiştir.

Kaynak: www.tuik.gov.tr 'den derlenmiştir.

Şekil 1: Türkiye'nin Euro Bölgesi ve Asya Ülkelerinden Olan İthalatının Toplam İthalatına Oranları

IV. Sonuç

Tek para birimi Euro'ya geçişle birlikte döviz kurlarında istikrar sağlanacağı, fiyatlarda bir düşüş meydana geleceği, rekabetin ve üretimin artacağı beklenmekteydi. Dolayısıyla, bu da Euro Bölgesinde hem iç hem de dış ticareti artıracaktı. Euro'ya geçiş sonucu AB'de meydana gelecek ticaret artışının Türkiye'ye yansması ise ithalatında artış şeklinde olması bekleniyordu. Çünkü Türkiye dış ticaretinin yaklaşık yarısını AB ülkeleri ile yapmakta ve 1996 yılından bu yana Gümrük Birliğine dahil olduğundan bu ülkeler ile sıfır gümrük vergisi altında ticaret yapmaktaydı.

Euro Bölgesinde meydana gelmesi beklenen gelişmelerin Türkiye'nin ithalatına olan etkisinin araştırıldığı bu çalışmada, ilk olarak ithalat regresyonu oluşturulmuş daha sonra ise bu regresyonda Chow Kırılma Testi yapılmıştır. Euro'ya geçiş yılları olan 1999 ve 2002 için yapılan kırılma testinde ithalat regresyonunda herhangi bir yapısal kırılmaya rastlanmamıştır. Bu sonuç ise, beklentilerin aksine Euro'ya geçişin Türkiye'nin bu bölgeden ithalatını etkilemediğini göstermiştir. Türkiye'nin Euro Bölgesinden ithalatının bu gelişmelerden etkilenmeme nedenleri araştırıldığında ise bir neden olarak

Türkiye'nin ithalatının Asya ülkelerine (Rusya, Güney Kore, Çin ve Japonya) kayması tespit edilmiştir.

Kaynaklar

- Akgönül, H. (2002). Euro ve Türkiye Ekonomisi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları, Yayın No.31, Afyon
- Baldwin, R.E.; Skudelny, F. and Taglioni, D. (2005) "Trade Effects of The Euro: Evidence From Sectoral Data", ECB Working Paper, No. 446
- Bekx, P. (1998) "The Implications of The Introduction of The Euro For Non-Euro Countries", Euro Papers, No.26
- Bun, M.J.G. and Klaassen, F.J.G.M. (2002) "Has The Euro Increased Trade?", Tinbergen Institute Discussion Paper, No.108-2
- Flam, H. and Nordström, H. (2006) "Euro Effects On The Intensive And Extensive Margins Of Trade", Institute For International Economic Studies Seminar Paper, No.750
- Folkertsma, C.K. (2002) "The Euro And Psychological Prices: Simulations of Worst-Case Scenario", *De Economist*, 150
- Gujarati, D. (1999). Temel Ekonometri, Çev: Ümit Şenesen, Gülay G. Şenesen, Literatür Yayıncılık, İstanbul
- Gujarati, D. (2006). Essentials Of Econometrics, Third Edition, McGraw-Hill/Irwin, Boston
- Karabulut, R. ve Uğur, A. (2007) "Euro'ya Geçişin Türkiye'nin İthalatına Etkisi", Muhasebe ve Finansman Dergisi, Sayı:34
- Mancini-Griffoli, T. (2006) "Explaining The Euro's Effect On Trade? Interest Rates in An Augmented Gravity Equation", HEI Working Paper, No.10
- Micco, A.; Ordonez, G. and Stein, E. (2003) "The Currency Union Effect On Trade: Early Evidence From EMU", *Economic Policy*, 18(37), pp.315-356
- Oktar, S. ve Yavuz, S. (2000). Euro ve Türkiye, Bilim Teknik Yayınevi, İstanbul
- Özbay, P. (1997). "Avrupa Para Birliği ve Euro", TCMB Araştırma Genel Müdürlüğü Tartışma Tebliği No: 9702
- Ramanathan, R. (1998). Introductory Econometrics With Applications, Fourth Edition, Dryden Press
- <http://www.cmis.org.tr>
- <http://www.ekonomist.8m.net>
- <http://www.tuik.gov.tr>
- <http://www.tcmb.gov.tr>
- <http://www.dtm.gov.tr>
- <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>